

Andreas Albertsen og Lasse Nielsen

Normativ politisk teori: metode og praksis

Normativ politisk teori beskæftiger sig analytisk med, hvordan samfundet bør være, og hvordan mennesker bør agere. Dette adskiller sig fra de dele af samfundsvidenskaben, der stræber mod at forstå eller forklare samfundet eller menneskers handlinger. Artiklen beskriver den normative politiske teoris metode. Hovedelementerne i denne er begrebsanalyse, reflekteret ligevægt og anvendelsen af hypotetiske eksempler. Disse udlægges og illustreres i det følgende. Afslutningsvis gives der nogle råd til, hvordan denne metode i praksis kan bringes i anvendelse.

Nøgleord: metode, normativ politisk teori, begrebsanalyse, reflekteret ligevægt, hypotetiske eksempler

Denne artikel præsenterer de væsentligste hovedtræk ved metoden i normativ politisk teori, også undertiden kaldet analytisk politisk filosofi (Holtug, 2011). Hovedformålet med normativ politisk teori er at udvikle teori om centrale politiske værdier (fx lighed, frihed, demokrati) under idealiserede betingelser med det sigte at bidrage til evaluering og herunder kritik af den politiske verden, som den faktisk ser ud. Den normative politiske teori deler således den samfundskritiske ambition med fx kritisk politisk teori (se Hvid, 2026 i dette nummer), alt imens de metodiske tilgange er radikalt forskellige. Centrale aspekter i den normative politiske teoris metode vil blive illustreret. I forlængelse heraf gives der afslutningsvis nogle råd til, hvordan denne metode i praksis kan bringes i anvendelse.

Før vi kan sige noget om metoden i normativ politisk teori, er det nyttigt kort at dvæle ved den normative politiske teoris genstandsfelt. Det, der gør feltet normativt, er, at det fokuserer på spørgsmål af moralsk eller etisk karakter. Det vil sige spørgsmål om, hvordan noget *bør* være, eller hvordan mennesker *bør* handle. Dette adskiller sig fra de mere empirisk orienterede dele af statskundskaben, hvor man fokuserer på at forstå eller forklare, hvordan eller hvorfor for noget er, som det er (Hollis, 1994; Andersen og Midtgaard, 2022).

Det betyder også, at det er nogle andre spørgsmål, der stilles og besvares inden for den normative politiske teori, end dem vi kender fra den empiriske statskundskab (List og Valentini, 2016). Hvordan *bør* et valg afvikles? Hvordan *bør* rigdommen fordeles? Hvordan *bør* mennesker relatere til hinanden?

Spørgsmålene har for så vidt samme genstandsfelt som typiske spørgsmål inden for den empiriske statskundskab. Demokratiets udvikling, ulighedens størrelse og betydning eller menneskers syn på hinanden (fx om vi stoler på hinanden) er netop noget, der kan undersøges empirisk. Det betyder, at det, der adskiller normativ politisk teori fra empirisk statskundskab, ikke er de emner, der undersøges, men derimod hvilke spørgsmål der stilles. I den empiriske statskundskab interesserer vi os for, hvordan verden eller samfundet er. I den normative politiske teori vedrører spørgsmålene, hvordan verden bør være (Holm, 2011: 277).

Man kan måske bedst beskrive denne opdeling som en form for akademisk arbejdsdeling. Nogle spørgsmål afklares bedst af nogle forskere med metoder, der er udviklet og forfinet til denne type spørgsmål, mens andre spørgsmål afklares bedst af andre forskere med metoder udviklet og forfinet til det formål. Man kan fint støtte og forstå sådan en arbejdsdeling, uden at det indebærer, at den ene metode eller emne er finere eller vigtigere end den anden. Det snit kan i øvrigt genfindes i en af den moderne empiriske statskundskabs uomtvistelige klassikere, der nogle steder (næsten) har status af en bibel: King, Keohane og Verba's *Designing Social Inquiry*. Her skriver de nemlig:

many of the most important questions concerning political life – about such concepts as agency, obligation, legitimacy, citizenship sovereignty, and the proper relationship between national societies and international politics – are philosophical rather than empirical (King, Keohane og Verba, 1994: 6).

Uddybende kan man sige, at tilgangen i vores tekst afspejler en bredere pluralistisk tilgang til statskundskaben, hvor man i mindre grad mener, at én og kun én metode er bedst til alle spørgsmål, og i højere grad mener, at nogle spørgsmål mere oplagt afklares af bestemte metoder, mens andre metoder er mere velvalgte til andre spørgsmål.

En reaktion på ovenstående er, at det måske nok er rigtigt, at fx kvalitative tilgange er bedre til nogle spørgsmål, og kvantitative tilgange til andre, men at de spørgsmål, som drøftes i den normative politiske teori, har en karakter, der gør dem uegnede til at undersøge videnskabeligt og systematisk. En central tanke i sådanne anker er, at normative diskussioner ikke kan afklares meningsfyldt, fordi spørgsmål om, hvad der er rigtigt eller forkert, er subjektive. De kan derfor ikke gøres til genstand for en egentlig videnskabelig diskussion. Den enes vurdering af, hvad der er rigtigt eller forkert – rimeligt eller urimeligt – kan være lige så god som den andens.

Det kan være en tillokkende tanke. Men der skal ikke meget til at vise, at den er forkert. Peter Singer (2009) demonstrerer dette med et elegant eksempel. Forestil dig, at du drejer om hækken på vej ind til en havefest hos en bekendt. Netop som du træder ind i haven, ser du, at den bekendte er ved at placere en levende kat på den brandvarme grill. Du reagerer ved at råbe op og forklare, at han skal lade være med at skade katten. Det gør du, fordi du tilslutter dig et princip om, at det er forkert at skade levende væsner uden god grund (eller et tilsvarende princip). Din bekendte svarer, at han ønsker at grille katten, fordi det kunne være sjovt. Både du og din bekendte har her formuleret principper om, hvad der er rigtigt og forkert. Er det virkelig rigtigt, at vi er ude af stand til at vurdere det ene eller det andet af disse principper som mere retvisende eller overbevisende end det andet? Kan det virkelig passe, at vi ikke kan sige noget systematisk om, hvilket princip vi bør foretrække og hvorfor? De fleste af os vil, formoder denne artikels forfattere, medgive, at det ene princip er bedre end det andet, og tillige sikkert hævde, at der kan gives grunde hertil. Netop idéen om begrundelse og hvordan de grunde, vi giver i en situation, gerne skal hænge sammen med dem, der lægges til grund i en anden, er central i det, der følger.

Vi håber med denne artikel både at kunne fremprovokere lidt selvrefleksion og selvbevidsthed blandt dem, der anvender den politiske teoris metode – men også at give gode råd til, hvordan dette gøres på en hensigtsmæssig og systematisk måde. Artikkens formål er ikke at overbevise skeptikere, i den forstand at vi ikke kaster os ud i lange forsvar for denne metodes videnskabelighed. Dette gøres dog, til tider, indirekte ved at pege på ligheder mellem metoden inden for den politiske teori og så den, der findes inden for empirisk statskundskab.

Begrebsanalyse

I vores samfundsvidenskabelige bestræbelser på at forstå den sociale virkelighed er et vigtigt bidrag fra den politiske teori begrebsanalysen. Når vi analyserer begreber, så søger vi en afklaring af, hvordan et bestemt fænomen eller begreb skal forstås. Præcision på det rent konceptuelle plan kan være afgørende. Det er tilfældet i en normativ diskussion, hvor konceptuel afklaring kan være med til at sikre, at vi taler om det samme, når vi bruger de samme ord. Hvis du og jeg er uenige om, hvorvidt en arbejdsgivers beslutning er diskriminerende, så er det centralt at få klarlagt, om det skyldes forskellige vurderinger af sagen, eller at vi har forskellige forståelser af, hvad diskrimination betyder. Men også for den empiriske videnskab er det afgørende at have klarhed over, hvad der ligger i et bestemt begreb. Hvilke betingelser skal være opfyldt, for at et land kan klassificeres som et demokrati (Møller og Skaaning, 2010)? Er det fx nok, at der afholdes valg med jævne mellemrum, eller er der flere ting, der skal være til

stede? Når vi anvender begreber klassificerende, altså til at sige noget om, hvilke dele af verden der passer ind i dem (List og Valentini, 2016: 6), så er det selvsagt afgørende, at begreber er præcise og brugbare.

I den politiske teori kan det at lave konceptuel analyse være et bidrag i sig selv. Det er sådan set ikke så underligt. For teoretisk forskning, som omhandler normative politiske begreber såsom frihed, retfærdighed og diskrimination, vil en afgørende del af argumentationen nødvendigvis ligge i en afklaring af, hvordan begreberne bør forstås (Cappelen, 2018). Goodin skriver:

Distinctions = arguments. Simply pointing out a distinction – drawing attention to the fact that this is different from that (with which it might naively be confused or conflated) – is the most typical way of making arguments in analytical philosophy (Goodin, 2017: 18).

Holtug bemærker, at det ofte er begreber knyttet til politiske værdier (ytringsfrihed, lighed, demokrati), der analyseres i den politiske teori. En politisk teori kan hjælpe os med at se, hvilke styrker og svagheder der er ved bestemte definitioner og forståelser af sådanne værdier (List og Valentini, 2016: 6). Vi kan ifølge List og Valentini tale om, at et begreb har et domæne for anvendelse: Det er den mængde af enheder, hvortil det er meningsfyldt at spørge, om de falder inden for et koncept.

Det normative perspektiv er her centralt. Den politiske teori fokuserer på begrebslig præcision og afklaring, men også på afklaring af, hvordan de idealer, som værdibegreber forholder sig til, bør tolkes. Det er et væsentligt normativt konceptuelt bidrag, men kan også være afgørende for den empiriske statskundskab og den generelle politologiske teoriudvikling. Som den anerkendte demokratiforsker, Robert A. Dahl bemærker med henvisning til spørgsmålet om, hvad der udgør nødvendige institutioner for et demokrati:

We can't answer these questions satisfactorily, I believe, without a concept of an ideal democracy. For the same reasons that Aristotle found it useful to describe his three ideal constitutions in order to classify actual systems, a description of an ideal democracy provides a model against which to compare various actual systems. Unless we have a conception of the ideal against which to compare the actual, our reasoning will be circular or purely arbitrary (Dahl, 2007: 6).

Et begreb har også definerende kriterier for dets anvendelse. Hvorvidt en enhed inden for begrebets domæne for anvendelse faktisk falder under begrebet, afgøres af, om det opfylder disse definerende kriterier. Endelig kan vi tale om

et begrebs udbredelse (*extension*). Det er den del af de under domænet hørende enheder, der lever op til de relevante kriterier (List og Valentini, 2016).

Et oplagt spørgsmål er her, hvordan vi skal vurdere, om et begreb er godt og dækkende til at forstå et fænomen? Her kan vi tale om en række kriterier:

1. At det afspejler vores intuitioner. Det ville fx være dårligt nyt for et demokratibegreb, hvis det indebar, at Nordkorea, men ikke Danmark er et demokratisk land. Det ville givetvis få os til at tvivle på, om det nu også indfanger det, som et godt demokratibegreb bør indfange.
2. At begrebet spiller den rette normative, vurderende og beskrivende rolle. Det betyder konkret, at det er vigtigt, at begrebet siger noget om de ting, der er vigtige for vores undersøgelser.
3. At begrebet passer ind i en større sammenhæng med andre begreber. Det er u hensigtsmæssigt, hvis vores begreb om demokrati overlapper med begreber om demokratiets modsætning, men også hvis det overlapper med beslægtede begreber (fx fællesskab).
4. At begrebet giver os en række plausible kriterier for dets anvendelse. Disse afhænger ofte af, hvordan begrebet normalt anvendes eller skal anvendes. Det betyder, at et godt begreb også er et, der passer med, hvordan begrebet normalt bruges.
5. At disse kriterier har en karakter, hvor det er muligt og overskueligt for os at vide, om de er opfyldt.

I lyset af disse kriterier kan vi sige, at det er oplagt at stille følgende spørgsmål, når vi støder på et begreb:

- Er der relevante eksempler, som begrebet klassificerer på en overraskende måde?
- Er det tydeligt, hvilke klassifikationer begrebet ville nå frem til?
- Er de præsenterede kriterier klare, og er de alle nødvendige?
- Er de præsenterede kriterier tilsammen tilstrækkelige for at indfange et givent fænomen?
- Hvordan relaterer begrebet sig til andre begreber vi kender – er der problematiske overlap her?

Sammenfattende kan man sige, at begrebsanalysens formål er at diskutere og afklare indholdet af et begreb eller koncept (Holtug, 2010: 8). Det skulle gerne skabe klarhed i vores diskussioner eller analyser og sikre, at uenigheder ikke skyldes, at vi definerer eller forstår begreberne forskelligt. Goodin skriver: “Remember, ‘clear’ is the highest term of praise in analytical philosophy” (2017: 18).

Ud over at være et selvstændigt bidrag inden for politisk teori er begrebsanalyse en central medspiller i den normative teoriudvikling og diskussionen af normative teorier og principper. Det er oplagt, at det forholder sig sådan, for en informeret diskussion af teorier og principper vil altid stille visse krav til afklaring af de normative begreber, som teorierne indeholder. For eksempel er det et centralt tema for liberal kontraktteori, hvordan den centrale værdi, frihed, skal afvejes i forhold til andre værdier (fx lighed eller demokrati). Men det er svært at forestille sig denne diskussion uden en afklaring af, hvad frihedsbegrebet dækker (Berlin, 2017).

Begrebsanalysen er således en afgørende del af politisk teoris metode, der kan levere et afgørende supplement til den udvikling af begreber, der findes inden for empirisk statskundskab. Nogle nutidige teorikere mener sågar, at al politisk teori kan betragtes som en form for revisionistisk begrebsanalyse (Cappelen, 2018). Det er imidlertid ikke vores opfattelse. Lad os derfor vende os imod reflekteret ligevægt, som mange anser for standardmetoden inden for den normative politiske teori.

Reflekteret ligevægt

Reflekteret ligevægt er en metode til moralsk begrundelse, hvor man søger konsistens mellem principper og vurderinger gennem gensidig justering. Det er grundlæggende en teori om, hvordan vi kan begrunde normative udsagn og principper. Grundtanken er, at normative principper kan begrundes (og dermed også udfordres) på baggrund af deres sammenhæng eller mangel på sammenhæng med grundlæggende velovervejede overbevisninger og andre plausible principper. Idéen forbindes med John Rawls' kontraktteori, og den spiller en fremtrædende rolle i hans hovedværk *A Theory of Justice* (Rawls, 1971: 17-22, 46-50) som en tilgang til at studere og vurdere moralfilosofiske principper inden for en ramme af kantiansk moralkonstruktivisme. Ikke desto mindre er Rawls ikke den første til at anvende en lignende tilgang (Goodman, 1955), og reflekteret ligevægt er sidenhen blevet koblet fra sit metaetiske moralkonstruktivistiske grundlag og er nok det tætteste, vi kommer på en standardmetode inden for politisk teori (Daniels, 2013). Rawls' væsentlige bidrag her var måske nok i mindre grad de sparsomme overvejelser om metodens indhold, men i høj grad at han gennem sin diskussion af retfærdighed demonstrerede metodens potentiale (Holtug, 2011: 278).

Reflekteret ligevægt er en metode til at forstå, hvornår et princip er retfærdiggjort (se Albertsen, 2014). For Rawls er det tilfældet, når princippet passer ind i det, der kaldes en bred reflekteret ligevægt, hvilket kort beskrevet henviser til, at der er sammenhæng i vores brede system af moralske principper, teorier og

domme. Reflekteret ligevægt siges derfor ofte at bygge på en form for kohærensteori om moralbegrundelse, der siger, at et princip eller synspunkts moralske begrundelse afhænger af, hvor godt det passer med andre accepterede dele af systemet (Lippert-Rasmussen og Nielsen, 2022; De Maagt, 2017). Disse dele kan dermed siges gensidigt at understøtte hinanden.

Vejen til en sådan ligevægt har tre niveauer (Scanlon, 2003). Vi vil her forklare, hvad de går ud på, og anvende dem på en konkret case: Bør sundhedsvæsnet give lavere prioritet til dem, der selv er ansvarlige for deres behov for behandling?¹

Det første skridt er at foretage velovervejede domme/vurderinger af konkrete cases. Det er værd at indskærpe, at de intuitioner, vi har om en given case, ikke er hvilke som helst intuitioner (Holtug, 2010: 9, 2010: 286). Det er netop vores velovervejede vurderinger (Holtug, 2011: 286; Rawls, 1971: 47-48; Scanlon, 2003: 143). Det vil sige ikke vurderinger, vi laver, når vi er skræmte, fulde, ukoncentrerede eller under tidspres.² I det konkrete spørgsmål kunne vi starte med at overveje, om personer, der kommer til skade under en skitur, skal tilbydes gratis behandling, når de kommer hjem. Lad os for at illustrere her antage, at vi har en intuition om, at denne behandling ikke bør være gratis på lige fod med en, der har et behov for behandling, der skyldes fx en genfejl.

Dernæst kan vi med udgangspunkt i disse vurderinger formulere eller identificere mere generelle principper, der forklarer vores vurdering af en bestemt case (Scanlon, 2003: 140; Andersen og Midtgaard, 2022: 356). En mulig tilgang er at opliste en række mulige principper identificeret i den relevante litteratur, der kan være relevante for, hvordan casen vurderes (Knight, 2017). En lang række teorier kunne siges at forklare vores intuition i den givne case. Det kan være teorier om at nyttemaksimere (hvis vi tror, det vil få færre til at løbe den pågældende risiko), men det er nok mere oplagt at henvise til teorier om retfærdighed. Forståelser af retfærdighed, der tager højde for ansvar, synes fint at kunne forklare vores intuitioner i det tilfælde. Ifølge en sådan forståelse er vi retfærdiggjort i at gøre forskel på folk med henvisning til individuelt ansvar, fordi der synes at være relevant forskel mellem dem, der er ansvarlige for deres behov, og dem, der ikke er. Vi følger et princip om retfærdighed, der indebærer, at fordelinger er retfærdige, når de afspejler menneskers udøvelse af ansvar. Formuleringen af sådanne principper er ikke en envejsforestilling. Daniels (2013) skriver, at vi: “work back and forth between a judgement we are inclined to make about right action in a particular case and the reasons or principles we offer for that judgement”.

Men den opnåede ligevægt er begrænset. Det vil være en smal ligevægt mellem vores vurdering af en case og et princip. Men denne ligevægt siger ikke no-

get om, hvorvidt eller i hvor høj grad, det princip og den vurdering passer med andre principper og vurderinger (Daniels, 2013; Knight, 2023). Det bringer os til idéen om en *bred* reflekteret ligevægt. I vores stræben efter denne søger vi overensstemmelse mellem vores vurderinger i en bredere vifte af cases og de principper, der blev vurderet attraktive der. Her kunne vi i vores konkrete diskussion kigge på en række andre cases, der tester det formulerede princip. Cases hvor der tilsyneladende også er ansvar for eget behov for behandling, men hvor implikationerne af vores princip er mindre attraktive. En brandmand, der kommer til skade på sit arbejde. En alkoholiker med behov for en levertransplantation. En udsendt nødhjælpsarbejder der pådrager sig en farlig sygdom. En kvinde der oplever helbredsproblemer efter at have født sit barn. En mand der kører på motorcykel uden hjelm og kommer voldsomt til skade. I sådanne cases har et ansvarssensitivt retfærdighedsprincip også klare implikationer. Men implikationerne er måske sværere at acceptere. Det kan presse os i retning af at justere princippet i lyset af dets implikationer i denne case.

Endelig indeholder en reflekteret ligevægt også en række baggrundsteorier, der fungerer som fundamentale (ofte udtalte) antagelser, som ligevægten hviler på. Det kan fx være filosofiske eller empiriske teorier om psykologiske, sociologiske eller biologiske forhold (Holtug, Kappel og Lippert-Rasmussen, 1997: 17). I demokratiteori tages det eksempelvis ofte for givet, hvad "folket" (demos) henviser til. Der er således en antaget baggrundsteori om folket. Det er imidlertid oplagt, at det ville påvirke vores intuitioner og principper og dermed muligvis flytte ligevægten, hvis denne baggrundsteori ændrede sig. I vores konkrete eksempel om sundhed kunne teorier om, hvad det vil sige at være ansvarlig (herunder om mennesker har fri vilje), teorier om afhængighed og hvad der gør os afhængige samt teorier om ulighedens påvirkning af sundheds- og livsvalg, have betydning for vores overvejelser.

Den grundlæggende tanke bag reflekteret ligevægt er, at vi kan vurdere principper og vurderinger ud fra, hvordan de passer sammen. Vi skal så søge hen imod et punkt, hvor disse ikke er i modstrid med hinanden. I denne proces revurderer eller reformulerer vi også løbende vores vurderinger og principper, i situationer hvor de vurderes uplausible eller er i konflikt med hinanden. Det er således en vekselvirkning, hvor vi løbende justerer vores principper og intuitioner, indtil de stemmer overens. Det afspejler grundlæggende et ideal om, at vi ønsker, at vores teorier, principper og vurderinger er konsistente (Holtug, 2011), og at de gensidigt støtter hinanden. Når vi til en situation, hvor vores vurderinger stemmer fint overens med vores vurderinger i andre, så bestyrker de vurderinger også hinanden.

Konsistens er vigtig af flere grunde. En stræben efter at undgå at være inkonsistent forpligter os på ikke at indtage synspunkter i en sammenhæng, som vi ville afvise i andre – fx ved at støtte op om rettigheder kun når de er til vores fordel. Kravet om konsistens indsnævrer også omfanget af acceptable synspunkter til kun dem, der er konsistente. Endelig opfordrer det os til at genoverveje vores nuværende overbevisninger og forholdet mellem dem. Rawls betragter det i øvrigt som et vigtigt træk ved reflekteret ligevægt, at den ikke giver forrang til bestemte værdier eller vurderinger. Det er ikke dem i sig selv, der gør en vurdering rigtig. Det er derimod vurderingerne eller princippernes evne til at passe ind i en større sammenhæng af vurderinger (Rawls, 2001: 31).

Traditionelt forbindes metoden reflekteret ligevægt med idealteoretisk politisk teori, dvs. politisk teori, som søger afklaring af principielle værdimæssige spørgsmål under ideelle fremfor realistiske betingelser (Armstrong, 2017; Valentini, 2012). Det er ikke så underligt, fordi Rawls' oprindelige anvendelse af metoden netop var tiltænkt det grundlæggende idealteoretiske projekt, som ifølge ham gik forud for diskussionen af nonideal politisk teori (Rawls, 1971). Rawls' tilgang er senere blevet kritiseret fra perspektivet af mere problemdrevet politisk teori (Sen, 2006). Men det er værd at bemærke, at der som sådan ikke er noget ved metoden, som gør den uforenelig med et nonidealteoretisk udgangspunkt. Som Elizabeth Anderson noterer i sit forsvar for en mere problemdrevet tilgang til arbejdet med idealer (end Rawls'):

Ideals can be tested in experience because the standards they try to meet are internal to our conception of what we are trying to do—solve a problem, meet a complaint—and we could discover, through reflection on the consequences of following the ideal, that we misconceived the problem, that our proposed solution was confused or incoherent. When a medicine fails to cure the illness, we don't just keep trying other medicines for the same disease. Sometimes we revise the diagnosis (Anderson, 2010: 7).

McDermott (2008) observerer en interessant lighed mellem empirisk forskning og reflekteret ligevægt. I begge tilfælde nærmer vi os det, vi ønsker at vide, ud fra det vi allerede ved. I empirisk samfundsvidenskab gør vi det på baggrund af forventninger om verden, i politisk teori nærmer vi os det ud fra vores velovervejede overbevisninger i andre cases. I begge tilfælde kan processen ende med, at vi må genoverveje, hvad vi hidtil har troet om verden (enten om, hvordan verden er, eller om, hvordan den bør være). Observationen minder om, at reflekteret ligevægt typisk følger den samme hypotetisk-deduktive logik som megen empirisk politologi (Nielsen, 2013a). Begge former søger videnskabelig

progression ved på hver sin måde at afprøve hypoteser. Forskellen ligger i deres grundlag for hypotesetest. Hvor den empiriske statskundskab tester hypoteser igennem empiriske undersøgelser, så gør den normative politiske teori det ved brug af cases. Empirikeren kan således hævde (jf. den hypotetisk-deduktive fremgangsmåde), at hvis dennes empiriske studier er korrekte, så har det betydning for vores tiltro til en given teori. Helt parallelt hertil kan den politiske teoretiker hævde, at hvis dennes intention med casen accepteres, så har det tilsvarende afgørende betydning for teori. For at forstå metoden mere i dybden må vi således kigge nærmere på brugen af cases i normativ politisk teori.

Typer af cases

Et særtræk ved metoden i normativ politisk teori er, at der hyppigt anvendes eksempler enten i form af virkelige cases eller hypotetiske tankeeksperimenter. Forskellige typer af cases kan anvendes i forbindelse med vores arbejde for at opnå reflekteret ligevægt. Formålet med cases er i den henseende at bidrage til den videre udvikling af politisk teori, herunder fx at udfordre eller efterprøve et formuleret princip (Holtug, 2011: 286). Denne test kan både angå princippernes generelle plausibilitet eller deres rækkevidde (dvs. om de også finder anvendelse på et andet område, end hvor de blev udviklet).

Fordi brugen af cases eller tankeeksperimenter er et led i metoden til at opnå reflekteret ligevægt, er det vigtigt at være opmærksom på, hvilken metodisk funktion de har i ens argumentation. Slavny et al. (2020) foreslår en opdeling af eksempler på baggrund af to adskilte funktionsdimensioner. For det første er det nyttigt at overveje, hvilken type respons din case søger at frembringe. Mere specifikt om din case har til formål at pumpe intuitioner, dvs. velovervejede overbevisninger, eller fremtvinge begrundelser. Det er vigtigt, fordi intuitioner og begrundelser er forskellige, men hver især centrale dele i arbejdet med reflekteret ligevægt. Intuitionen, at ansvar spiller en rolle for retfærdig fordeling, kan fx være et vigtigt led i en argumentation, men den kan samtidig have forskellige og teoretisk uforenelige begrundelser. Det kan derfor være væsentligt, at man har blik for, hvorvidt ens eksempler kalder på intuitioner eller begrundelser. Vi kan kalde dette *frembringelsesdimensionen*.

For det andet er der forskel på, om en case har til formål at være repræsentativ i den forstand, at den forpligter på, at dens implikationer gør sig gældende i andre lignende situationer, eller om dette ikke er tilfældet. Cases, som har et repræsentativt sigte, er typisk hypotetiske og standardiserede tankeeksperimenter, hvorimod ikkerepræsentative cases snarere er virkelige eksempler eller i hvert fald tættere på den virkelige kontekst. Denne skelnen er vigtig, fordi en central del af reflekteret ligevægts formål er at opstille eller revidere princip-

per, som i princippet forpligter på at være universelt gyldige. Det er således væsentligt at være opmærksom på, om man arbejder med repræsentative eller ikkerepræsentative cases, parallelt til hvordan det er vigtigt at være opmærksom på generaliserbarhed (fx pba. af henholdsvis kvalitative og kvantitative data) i den empiriske statskundskab. Vi kan kalde denne dimension *repræsentationsdimensionen*.

Opmærksomheden på de forskellige funktioner af cases i henhold til de to dimensioner giver os følgende taksonomi (Slavny et al., 2020: 7):

Tabel 1. Funktionstaksonomi af cases

	Repræsentation	
	Ikkerepræsentative	Repræsentative
Frembringelse		
Intuitioner	Inspirationscases	Testcases
Begrundelser	Konstruktionscases	Argumentcases

Det er vigtigt at bemærke, at taksonomien præsenterer ærketyper af cases på baggrund af de to valgte funktionsdimensioner. Det betyder, at det er muligt, at den samme case i praksis kan være flere typer af cases, fordi den samtidig påtager sig flere funktioner. Det kan dermed også være svært at skelne klart imellem kategorierne, fx fordi forskellen på en test- og en argumentcase ideelt set omhandler, hvorvidt casen søger at frembringe intuitioner eller begrundelser. Det til trods er taksonomien nyttig, fordi den hjælper os med at adskille cases på baggrund af deres metodiske funktion.

Inspirationscases

Hvis du ønsker at bruge et eksempel til at fremprovokere nye idéer på et tema eller område – måske endda et spørgsmål, som der endnu ikke er meget eksisterende teori om – så har du muligvis brug for en inspirationscase. Du har brug for at overbevise læseren om, at der er noget her, som er uafklaret og kræver mere teoretisk arbejde. Sådanne inspirationscases ses ofte i politisk teori og måske særligt inden for global retfærdighed. Et eksempel er Martha Nussbaums *Women and Human Development* (2000), hvor hun beskriver livsforholdene for to fattige kvinder i den fattige del af Indien med det formål at inspirere læseren til at generere intuitioner om kompleksiteten i fattigdom og global uretfærdighed. Hendes sigte er at invitere læseren til at tænke med og afføde intuitioner om emnet, men casen har ikke til formål at teste, give støtte til eller virke som

modeksempel til et princip eller eksisterende teori. Det er derfor helt fint, at den ikke er repræsentativ.

Konstruktionscases

Nogle af de mest kendte eksempler i politisk teori er konstruktionscases. De har ikke til formål at teste eller på anden vis støtte eller svække et specifikt synspunkt. Snarere er deres funktion at frembringe relevante begrundelser med henblik på videre konstruktion af teori. Et klassisk eksempel er Hobbes' naturtilstand (Hobbes, 1996). Forestil dig en situation, hvor folk lever uden nogen politisk autoritet i en alles kamp mod alle. Hvad er grunden, spørger Hobbes, til at vi ikke foretrækker en sådan mangel på styreform, til trods for at den i en vis forstand maksimerer individuel frihed? Hobbes' tankeeksperiment har til sigte at minde os om, at politisk autoritet er begrundet med rationel overdragelse af individuel suverænitet på baggrund af et naturligt ønske om sikkerhed og selvopholdelse. Og denne begrundelse bliver derfor et afgørende fundament for, hvornår politisk magtudøvelse er velbegrundet i den videre teoriudvikling. Andre eksempler på konstruktionscases er Rawls' kendte "oprindelige position" (Rawls, 1971) eller G.A. Cohens "campingtur" i hans *Why Not Socialism?* (2009). Hos Rawls skal personer tage stilling til, hvilke principper de ville ønske at leve under, hvis de ikke vidste, hvilken position de selv ville have i et samfund. I Cohens eksempel bruges beskrivelsen af en campingtur til at udforske begrundelser for bestemte fordelingsmæssige principper og forståelser af fællesskab ved at invitere læseren til at overveje, hvordan vi på en sådan tur ville have det med fx at acceptere nedarvede økonomiske privilegier.

Testcases

Hidtil har vi talt om de ikkerepræsentative cases. Men hvis du ønsker at bruge en case som et led i et konkret argument for eller imod en teori eller et princip, så har du sikkert brug for en repræsentativ case. Her anvendes typisk hypotetiske tankeeksperiment, fordi de er særligt velegnede til at fokusere på et specifikt spørgsmål og derved kontrollere for indflydelse fra irrelevante faktorer, på samme måde som eksperimenter er kontrollerede i de empiriske videnskaber. Repræsentative cases kan så være enten *testcases* eller *argumentcases*, som vi siger mere om nedenfor. Men det er værd at bemærke, at det kan være svært at skelne klart imellem disse to typer cases. Testcases er repræsentative og intuitionsfrembringende og søger med andre ord at fremtvinge vores moralske reaktion på et specifikt standardiseret spørgsmål med henblik på at sige noget mere generelt om politisk teori. Typisk har testcases til formål at udfordre eller støtte en given teori og dens placering i reflekteret ligevægt.

Tag som eksempel Robert Nozicks brug af tankeeksperimentet *utility monsters*, som han anvender som et led i en generel kritik af utilitarisme. Utilitarismen siger, at den rette fordeling af ressourcer er den, som resulterer i mest nytteværdi (fx tilfredsstillelse). Men som Nozick påpeger, så udfordres denne teori af den (selv hypotetiske) mulighed, at der findes utility monsters, "who get enormously greater sums of utility from any sacrifice of others than these others lose" (Nozick, 1974: 41). Hvis vi deler Nozicks intuition, at det ikke er moralsk forsvarligt at ofre mange for at kunne maksimere nytten igennem utility monsters, så står utilitarismen betydeligt svagere, fordi den passer dårligt med de øvrige elementer i vores reflekterede ligevægt. Casen tvinger os således til at tage stilling: Skal vi afvise eller revidere princippet (utilitarismen)? Eller skal vi afvise relevansen af intuitionen? Begge dele er muligt, men vi bliver nødt til at vælge. Mange hypotetiske tankeeksperiment i politisk teori er testcases, og det er også denne type af cases, som ofte bliver brugt i eksperimentel filosofi (se Sommer, 2026 i dette nummer)

Argumentcases

Den sidste type er argumentationscases. Ligesom testcases er de repræsentative, og de kan undertiden være svære at skelne fra testcases, men de adskiller sig ved at fremtvinge begrundelser snarere end intuitioner. Et kendt eksempel er G.A. Cohens kidnappercase, som indgår i hans incitamentskritik af Rawls' retfærdighedsteori (Cohen, 2008: 38). Cohen tager fat i differensprincippet hos Rawls, som hævder, at ulighed er tilladeligt, hvis og kun hvis det stiller de dårligst stillede bedst muligt. Han påpeger, at når samfundets talentfulde kræver økonomiske incitamenter i form af skattelettelser for at ville arbejde mere og derigennem gavne de dårligst stillede, så begår de samme fejlslutning som en kidnapper, der kræver løsepenge for at aflevere et barn tilbage til dets forældre. Kidnapperens fejlslutning består i at være inkonsistent, når han i sin argumentation både tilslutter sig et moralsk princip, "børn bør være hos deres forældre", og samtidig bryder samme princip ved at kidnappe barnet og kræve penge for at udlevere det. Samme type inkonsistens, mener Cohen, findes hos de talentfulde, som bruger differensprincippet til at begrunde skattelettelser.

Hypotetiske tankeeksperiment

Når man bevæger sig ind i den repræsentative del af tabel 1, vil man typisk finde hypotetiske tankeeksperiment. Sådanne tankeeksperiment er standardiserede cases, som typisk er fjernet fra den virkelighedsnære og velkendte kontekst, men hvor betingelserne for at bruge vores moralske dømmekraft er vedligeholdt. Man kan sige, at tankeeksperiment ofte søger at teste, støtte el-

ler udfordre teorier eller principper. Dette gøres som hovedregel ved at isolere det, der er på spil. Det vil sige ved at beskrive en case således, at det, der er i fokus, er det princip eller det forhold, der undersøges. De introduceres dog med det formål at udfordre vores intuitioner omkring et specifikt eksempel med det bredere mål at diskutere, teste eller udvikle et princip. Casene er hypotetiske, fordi den virkelige verden ofte er forvirrende, nuanceret og kompleks. Vi reducerer kompleksiteten gennem diskussion af hypotetiske cases for at sikre, at vores moralske overvejelser ikke sløres af alle de andre faktorer, der ikke for nuværende er det, vi interesserer os for.

Der er ingen tvivl om, at det kræver tilvænning at arbejde med og formulere tankeeksperimenter. Den berømte analytiske filosof, G.A. Cohen var så frustreret efter sit første møde med denne måde at argumentere på, at han forlod diskussionen nedslået: "I left the seminar in a state of apprehension. The big frog from the small pond was at sea, and likely to sink without a trace" (Cohen, 2013: 2). Af samme grund er det ud over at forstå, hvilken rolle tankeeksperimentet spiller, væsentligt at overveje, hvad et godt tankeeksperiment er. Er det en fordel, hvis det baserer sig på et virkeligt eksempel? Og er det bedst, hvis dette er historisk eller aktuelt? Skal det beskrive noget, der er sandsynligt eller som minimum fysisk muligt? Vores erfaring er, at en god case ikke nødvendigvis relaterer sig til virkeligheden på nogen af de nævnte måder. Oftest er det en fordel for et tankeeksperiment, på samme måde som det er en fordel for et survey-eksperiment, hvis læseren ikke umiddelbart kan relatere casens elementer til sin egen specifikke kontekst. Det afgørende er, om implikationen for den pågældende teori af den intuitive moralske dom eller begrundelse, som tankeeksperimentet frembringer, er klart formuleret og let at følge.

Der, hvor det kan blive problematisk, er, hvis tankeeksperimentet har en så fremmedartet karakter, at vi måske bør være forsigtige med at stole på vores intuitioner. Det er en reel bekymring, om cases, som er for "outlandish" (Elster, 2011) eller "wacky" (Brownlee og Stemplowska, 2017), gør det sværere for os at frembringe klare moralske intuitioner. Men det gælder både cases, der er, og cases, der ikke er konstruerede. Generelt kan det siges, at det kan være vigtigt at konstruere cases på en måde, så vi kan forstå, hvad der er på spil – men det kan give mening at løsrive dem fra kontekst og forsimple dem (Holtug, 2011: 289).

Holtug bemærker, at når hypotetiske tankeeksperimenter formuleres for at isolere det, der diskuteres, minder logikken om de tilgange, der anvendes i andre dele af videnskaben. Her er det også vigtigt at holde alt andet lige for at fokusere på selve det spørgsmål, der undersøges. Medicinske forskere, der tester en ny medicin, sammenligner behandlingsgruppen, som modtager medicinen, med en kontrolgruppe, som ellers ligner behandlingsgruppen, men ikke mod-

tager medicinen. Samfundsvidenskabelige forskere kontrollerer for andre variable ved at holde dem konstante i deres statistiske analyser. Og når vi udfører eksperimenter inden for statskundskab, stræber vi efter at isolere effekten af en stimulus (Serritzlew, 2007). Ræsonnementet er ens på tværs af disse tilfælde. For at erhverve viden om en bestemt ting, er vi nødt til at isolere den fra andre faktorer, som ville distrahere vores fortolkning af sagen foran os (Bognar og Hirose, 2014: 22; Holtug, 2011: 286). Når vi formulerer et tankeeksperiment, bør vi derfor holde os for øje, at vi kun "udsætter" læseren for påvirkning af den relevante faktor.

Lad os illustrere, hvordan et tankeeksperiment kan hjælpe os med at afklare et relevant fordelingsmæssigt spørgsmål ved at genbesøge spørgsmålet, "bør sundhedsvæsnets give lavere prioritet til dem, der selv er ansvarlige for deres behov for behandling?" For at teste vores intuitioner i den henseende kan vi formulere et tankeeksperiment med to personer, som har samme behov for en nyretransplantation, men kun en af dem er selv ansvarlig herfor. Antag yderligere, at der kun er én tilgængelig nyre, og at den ville kunne gavne dem begge, hvis de fik den. I denne case er de to beskrevet således, at de kun adskiller sig på ét punkt: deres personlige ansvar. Vi kunne derfor bede læseren tage stilling til, om de bør have et ligeligt krav på behandling *alt andet lige*.

Det sidste tilføjes, fordi mennesker i en kompleks verden adskiller sig på en lang række punkter. Når vi formulerer cases som ovenfor, så gøres det for at sikre, at de kun adskiller sig på det, der er til diskussion (personligt ansvar). Hvis de herudover adskiller sig på, hvor meget nytte de kunne få af en transplantation, deres alder, størrelsen på deres familier, om de var tidligere straffede eller andre faktorer, der for nogen ville påvirke, hvem der burde behandles, ville vi måske nok få en beskrivelse, der er tættere på en virkelig case, men så kunne vi også være mindre sikre på, at den endelige vurdering af, hvem der skulle behandles, faktisk afspejler, hvorvidt vi mener, at personligt ansvar bør spille en rolle for adgang til behandling i sundhedsvæsnets.

Nogle kritikere af brugen af tankeeksperimenter indvender, at standardiserede forsimplinger af virkeligheden i hypotetiske scenarier begrænser os i vores teoriudvikling (Chappell, 2014: 30-50). I ovenstående case kunne man fx indvende, at vores intuition er afhængig af, hvad man forstår ved at være personligt ansvarlig for noget, om man overhovedet kan være personligt ansvarlig for egen sundhed, og hvad der konkret adskiller de to i casen iht. deres personlige adfærd. Sådan nogle nuancer, som kan påvirke vores intuitioner, er væsentlige at holde for øje. Delvist derfor skelner Brownlee og Stemplowska imellem *simple* og *komplekse* tankeeksperimenter (2017: 28). I sin nuværende form er vores tankeeksperiment simpelt i den forstand, at det kun præsenterer et enkelt scenarie

og dermed ret endimensionelt præsenterer læseren for et stimulus og afkræver en umiddelbar intuitiv reaktion. Men hvis vi videreudviklede tankeeksperimentet ved at præsentere det i flere forskellige versioner, fx for at variere på type af personlig adfærd (alkoholindtag, selvskaade mv.), så ville vi få et *komplekst* tankeeksperimentet, hvilket involverer flere scenarier, som har forbindelse til hinanden. Komplekse tankeeksperimentet tillader os dermed at manipulere de hypotetiske betingelser således, at vi kan undersøge, hvordan vores moralske intuitioner reagerer på specifikke nuancer. Igen er dette parallelt til, hvordan man designer vignetter i survey-eksperimentet og eksperimentel filosofi (se Sommer, 2026). Det er en vigtig pointe, at metoden reflekteret ligevægt i politisk teori ofte anvender komplekse og kun i sjældne tilfælde baserer sig på simple tankeeksperimentet, fordi brugen af komplekse tankeeksperimentet er betydeligt mindre sårbar over for den mest almindelige og udbredte skepsis over for brugen af hypotetiske scenarier.

At arbejde metodisk med reflekteret ligevægt

I dette sidste afsnit giver vi en kortfattet opsummering af, hvordan man kan arbejde metodisk med reflekteret ligevægt inden for politisk teori. Det er dog vigtigt at bemærke, at metoden indeholder en stor grad af fleksibilitet, blandt andet fordi den i princippet er åben for enhver type af substantielt input, og der er således mange forskellige måder at arbejde med den på. Ikke desto mindre kan man sagtens give generelle råd til, hvordan man arbejder systematisk med metoden.

For det første kan den reflekterede ligevægt tænkes individuelt eller kollektivt. Metoden søger ligevægt i vores samlede system af principper, teorier og moralske domme, men i denne vision er det åbent, om "vores" henviser til et for hver af os individuelt system eller alternativt et kollektivt "vores", som relaterer sig til os alle som fornuftsvæsner. Begge tolkninger er forenelige med tilgangen, men den kollektivistiske giver metoden et mere generaliseret præg. Under den antagelse at vi alle i lige grad er begrænset af logikkens regler om fx konsistens, og at vi alle i lige grad bør bøje os for tilstrækkeligt stærke modeksempler eller modargumenter, så er arbejdet med reflekteret ligevægt i det store billede en kollektiv proces. Selvfølgelig kan der være uenighed både på principniveau og intuitionsniveau, men det vil ofte snarere være et udtryk for en uafklarethed om, hvad der er sandt eller velbegrundet, end for, at der er forskellige individuelle systemer af moralske overbevisninger, som hver især befinder sig i deres egen ligevægt. Det kan således være godt at se sit eget bidrag i politisk teori – om det så er et revideret princip, et modeksempel eller en helt ny teori – som

et bidrag eller et forslag til en ændring i det kollektive system af moralske overbevisninger.

For det andet er det vigtigt at huske, at man kan tilgå reflekteret ligevægt på et hvilket som helst niveau. Grundtanken i arbejdet med reflekteret ligevægt er, at vores system af moralske overbevisninger er åbent for revisioner både på det generelle niveau af normative principper og teorier samt på det partikulære niveau af moralske domme eller intuitioner. Det er således tilladt at hoppe ind i ligevægtsarbejdet lige der, hvor det giver mening. Ud fra et ønske om at kritisere utilitarismen som politisk teori kan du fx vise, hvordan denne teori har nogle meget uheldige implikationer på det partikulære niveau. Du kan også, ud fra et ønske om at revidere utilitarismen som politisk teori, begynde med eksisterende indvendinger imod teorien på det partikulære niveau (fx Nozicks utility monster) og så vise, hvordan teorien kan revideres, så den undgår disse implikationer og derfor er forbedret. Dette kan måske virke som en lidt banal pointe, men den er vigtig, fordi den er central i, hvordan forskning inden for politisk teori faktisk foregår, og fordi eksisterende beskrivelser af metoden undertiden kommer til at lyde, som om man nødvendigvis skal starte "nedefra", altså fra sine umiddelbare moralske domme (se Knight, 2017; Slavny et al., 2020).

I lyset af de to foregående pointer opstår en tredje. Fordi reflekteret ligevægt kan forstås kollektivt, og fordi man kan tilgå den på alle niveauer, så er det oplagt, at man kan arbejde udelukkende "analytisk" med metoden. Med det mener vi, at man kan arbejde med reflekteret ligevægt, uden at man nødvendigvis deler de overbevisninger, man når frem til. Man kan fx bidrage til reflekteret ligevægt ved at styrke en teori, som man er decideret uenig med, eller ved at opstille et modargument til en teori, man selv forsvare. I den forstand er analytisk politisk teori meget forskellig fra andre typer politisk teori, som eksempelvis rationel rekonstruktion med udgangspunkt i kritisk teori (se Hvid, 2026). Det har sine fordele, fordi de betyder, at man kan arbejde eksplorativt med metoden, i den forstand at man kan bruge reflekteret ligevægt til at undersøge, hvad der findes af relevante faktorer, som kan påvirke ligevægten. Og man kan tillige nå til relevante konklusioner og implikationer, selv uden at man egentlig har bestemt sig for, hvad man selv mener om spørgsmålet. Dog er det vigtigt at være opmærksom på, at man hele tiden holder diskussionen relevant, og at man ikke fx kommer til at undersøge synspunkter, som ingen nogensinde vil forsvare.

Som vi har nævnt, er brugen af cases en væsentlig del af arbejdet med reflekteret ligevægt. I den henseende er det vigtigt at gøre sig bevidst, hvad forskellige typer kan, og hvilken type case man har brug for. Vi har her skelnet imellem fire typer cases, hhv. inspirations-, konstruktions-, test- og argumentcases, på baggrund af den funktion, de spiller i arbejdet med reflekteret ligevægt. Det er

vigtigt at tænke over, hvilken af disse funktioner man har brug for, når man baserer sin argumentation på en virkelig eller en hypotetisk case.

Der er også en række råd til, hvordan man arbejder med hypotetiske tankeeksperimenter på en måde, som bringer den konstruktive diskussion fremad. For det første er det vigtigt, når man møder et tankeeksperiment, at huske på, at casen sætter spillereglerne for diskussionen. Som udgangspunkt er det ikke meningen, at man skal lægge til eller trække fra i forhold til det beskrevne. Når alt andet er lige, så nytter det ikke noget at lægge andre ting til grund for sin vurdering. Rammerne er sat for at føre vores vurdering i en bestemt retning. Det kan sagtens være, at vi ikke deler forfatterens vurdering af et eksempel, og det er interessant. Men kun hvis vurderingen afspejler de faktorer, som den, der fremførte eksemplet og foretog en vurdering i første omgang, tog i betragtning. I Netflix-serien *Orange Is the New Black* diskuterer Poussey og Taystee, fordi Vee er begyndt at smugle stoffer ind i fængslet. Taystee siger, at det interesserer hende ikke, fordi hun er "family". Poussey spørger om hun ikke også er "family" og præsenterer et dilemma for Taystee, der skal tvinge hende til at vælge mellem Poussey og Vee.

P: What if we was drownin' in the middle of the ocean, and you could only save one of us?

Men Taystee bryder reglerne og vil ikke forholde sig til dilemmaet:

T: Why can't I save both of you?

Så Poussey indskærper:

P: I don't know. Because you can't. 'Cause there's not enough room in the boat.

T: It's, like, the world's tiniest boat or some shit?

P: Yes, okay? Yes. It's like a little raft for kiddies and shit, all right? – Can you just play the game with me?

At acceptere casens spilleregler når vi laver vores vurderinger, er ikke det samme som, at vi skal acceptere den konklusion, forfatteren når frem til. Den kan vi sagtens udfordre. Det kan gøres konstruktivt ved fx at spørge: Kunne andre forhold (i casen) end dem, forfatteren betoner, forklare vurderingen? Og hvis casen bruges til at konkludere om forhold i virkeligheden: Er der så væsentlige disanalogier mellem casen og virkeligheden, der kan bruges til at drage denne slutning i tvivl?

Ender man med selv at bruge hypotetiske tankeeksperimenter i sit arbejde, er det vigtigt, at man gør det klart for læseren, hvad det er for betingelser ved casen, som man skal fokusere på, og hvilke omstændigheder man igennem tankeeksperimentets konstruktion filtrerer fra og dermed på sin vis kontrollerer for. Det er en yderligere anbefaling, at man undgår på den ene side at knytte casen for tæt til vores livsverdenskontekst, fordi det involverer en unødvendig risiko for støj på vores intuitioner, men på den anden side undgår at gøre casen unødvendig "outlandish", fordi det begrænser vores evne til at frembringe klare vurderinger og muligvis gør det uklart, hvordan tankeeksperimentet er repræsentativt for virkelig politisk praksis. Endelig er det en god idé så vidt muligt at gøre brug af komplekse fremfor simple tankeeksperimenter for at fange forskellige nuancer i vores moralske intuitioner. Det kan blandt andet gøres ved at konstruere en række forskellige versioner af den samme case.

Afslutningsvis skal man huske at gøre klart, hvilke teoretiske og politiske implikationer ens argument har. Politisk teori er ofte kompliceret og abstrakt, og specifikke argumenter og tankeeksperimenter forudsætter ofte en del forudgående kendskab til litteratur og teori. Man gør derfor læseren, og i sidste ende sig selv, en stor tjeneste, hvis man skriver klart frem, hvad der synes at følge af ens argument og dets konklusioner. Her kan man med fordel tænke tilbage på G.A. Cohen, som i sin *How to Do Political Philosophy* skelner imellem på den ene dimension *forsvarende* og *angribende* argumenter og på den anden dimension *tvungende* og *ikke-tvungende* argumenter (2011: 226). Den første dimension afdækker, hvilken position argumentet har i forhold til den teori eller det synspunkt, det forholder sig til. Den anden dimension henviser til styrken af argumentet som bevisførelse.

Til sidst vil vi bare sige, at man skal huske at nyde det. At arbejde med politisk teori er både vigtigt og sjovt.

Konklusion

Denne artikel har gennemgået begrebsanalyse, reflekteret ligevægt samt brugen af hypotetiske eksempler som hovedelementer i den politiske teoris metode. Vi har fremstillet begrebsanalyse som på den ene side et selvstændigt metodisk greb og bidrag til den politiske teori og på den anden side en afgørende medspiller for den reflekterede ligevægt som standardmetode i den normative politiske teori. Reflekteret ligevægt har vi beskrevet med henvisning til John Rawls som den analytiske metode til at begrunde og vurdere universelle normative principper på baggrund af deres sammenhæng med det samlede system af velovervejede overbevisninger, teorier og principper. Denne metode giver en særlig plads til brugen af hypotetiske eksempler og tankeeksperimenter. I den forbindelse har

artiklen opstillet en taksonomi for forskellige typer af cases med henvisning til deres funktion som enten intuitions- eller begrundelsesfrembringende samt enten repræsentative eller ikke-repræsentative. Afslutningsvis har vi givet nogle generelle råd til brugen af reflekteret ligevægt og hypotetiske eksempler i arbejdet med politisk teori.

Noter

1. Et spørgsmål artiklens to forfattere ser forskelligt på: Nielsen (2013b), Nielsen og Axelsen (2012), Albertsen (2020), Albertsen og Knight (2015).
2. Dog viser eksperimentelle forsøg på at teste folks intuitioner, at også vores velovervejede intuitioner kan være fejlbarlige. For yderligere kritik af brugen af intuitioner se Tyssedal, 2026 i dette nummer.

Litteratur

- Albertsen, Andreas (2014). *Prioritizing by the Roadside, at Bedside and in Health Policies: Luck Egalitarianism and the Role of Social and Personal Responsibility in Health*. Ph.d.-afhandling. Forlaget Politica.
- Albertsen, Andreas (2020). *Personal responsibility in health and health care: Luck egalitarianism as a plausible and flexible approach to health*. *Political Research Quarterly* 73 (3): 583-595.
- Albertsen, Andreas og Carl Knight (2015). *A framework for luck egalitarianism in health and healthcare*. *Journal of Medical Ethics* 41 (2): 165-169.
- Andersen, Didde Boisen og Søren Flinch Midtgaard (2022). Videnskab og værdier, pp. 341-362 i Søren Flinch Midtgaard og Peter Nedergaard (red.), *Videnskabsteorien i grundrids: for samfundsvidenskaberne*. Djøf Forlag.
- Anderson, Elizabeth (2010). *The Imperative of Integration*. Princeton University Press.
- Armstrong, Chris (2017). Normative political theory, pp. 158-172 i Vivien Lowndes, David Marsh og Gerry Stoker (red.), *Theory and Methods in Political Science*. Macmillan International Higher Education.
- Berlin, Isaiah (2017). Two concepts of liberty, pp. 33-57 i David Miller (red.), *Liberty Reader*. Routledge.
- Bognar, Greg og Iwao Hirose (2014). *The Ethics of Healthcare Rationing*. Routledge.
- Brownlee, Kimberley og Zofia Stemplowska (2017). Thought experiments, pp. 21-45 i Adrian Blau (red.), *Methods in Analytical Political Theory*. Cambridge University Press.
- Cappelen, Herman (2018). *Fixing Language: An Essay on Conceptual Engineering*. Oxford University Press.

- Chappell, Timothy (2014). *Knowing What to Do: Imagination, Virtue, and Platonism in Ethics*. Oxford University Press.
- Cohen, G.A. (2008). *Rescuing Justice and Equality*. Harvard University Press.
- Cohen, G.A. (2009). *Why Not Socialism?* Princeton University Press.
- Cohen, G.A. (2011). How to do political philosophy, pp. 225-235 i Michael Otsuka (red.), *On the Currency of Egalitarian Justice, and Other Essays in Political Philosophy*. Princeton University Press.
- Cohen, G.A. (2013). Isaiah's Marx, and mine, pp. 1-16 i Michael Otsuka (red.), *Finding Oneself in the Other*. Princeton University Press
- Dahl, Robert A. (2007). *On Political Equality*. Yale University Press.
- Daniels, Norman (2013). [Reflective equilibrium](#), i Edward N. Zalta (red.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Winter edition. Stanford.
- De Maagt, Sem (2017). [Reflective equilibrium and moral objectivity](#). *Inquiry* 60 (5): 443-465.
- Elster, Jakob (2011). [How outlandish can imaginary cases be?](#) *Journal of Applied Philosophy* 28 (3): 241-258.
- Goodin, Robert (2017). How to write analytical political theory, pp. 18-20 i Adrian Blau (red.), *Methods in Analytical Political Theory*. Cambridge University Press.
- Goodman, Nelson (1955). *Fact, Fiction, and Forecast*. Harvard University Press.
- Hobbes, Thomas (1996). *Leviathan*. Cambridge University Press.
- Hollis, Martin (1994). *The Philosophy of Social Science: An Introduction*. Cambridge University Press.
- Holtug, Nils (2010). *Persons, Interests, and Justice*. Oxford University Press.
- Holtug, Nils (2011). [Metode i politisk teori](#). *Politica* 43 (3): 277-295.
- Holtug, Nils, Klemens Kappel og Kasper Lippert-Rasmussen (1997). *Det retfærdige samfund: om lighed som ideal i etik og politik*. Arnold Busck.
- Hvid, Rasmus Møller (2026). Politisk teori som kritisk praksis: om rationel rekonstruktion og Frankfurterskolen *Politica* 58 (1-2): 99-117.
- King, Gary, Robert O. Keohane og Sidney Verba (1994). *Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research*. Princeton University Press.
- Knight, Carl (2017). [Reflective equilibrium](#), pp. 46-64 i Adrian Blau (red.), *Methods in Analytical Political Theory*. Cambridge University Press.
- Knight, Carl (2023). [Reflective equilibrium](#), i Edward N. Zalta og Uri Nodelman (red.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Stanford University.
- Lippert-Rasmussen, Kasper og Lasse Nielsen (2022). Viden og sandhed i videnskaben, pp. 385-404 i Søren Flinch Midtgaard og Peter Nedergaard (red.), *Videnskabsteorien i grundrids: For samfundsvidenskaberne*. Djøf Forlag.

- List, Christian og Laura Valentini (2016). The methodology of political theory, pp. 525-553 i Herman Cappelen, Tamar Szabó Gendler og John Hawthorne (red.), *The Oxford Handbook of Philosophical Methodology*. Oxford University Press.
- McDermott, Daniel (2008). Analytical political philosophy, pp. 11-28 i David Leopold og Marc Stears (red.), *Political Theory: Methods and Approaches*. Oxford University Press.
- Møller, Jørgen og Svend-Erik Skaaning (2010). [Beyond the radial delusion: Conceptualizing and measuring democracy and non-democracy](#). *International Political Science Review* 31 (3): 261-283.
- Nielsen, Lasse (2013a). [Om metoden i normativ politologi](#). *Tidsskriftet Politik* 16 (3): 45-54.
- Nielsen, Lasse (2013b). [Taking health needs seriously: Against a luck egalitarian approach to justice in health](#). *Medicine, Health Care and Philosophy* 16 (3): 407-416.
- Nielsen, Lasse og David V. Axelsen (2012). [Three strikes out: Objections to Shlomi Segall's luck egalitarian justice in health](#). *Ethical Perspectives* 19 (2): 307-316.
- Nozick, Robert (1974). *Anarchy, State, and Utopia*. Blackwell.
- Nussbaum, Martha (2000). *Women and Human Development*. Cambridge University Press.
- Rawls, John (1971). *A Theory of Justice*. Belknap Press.
- Rawls, John (2001). *Justice as Fairness: A Restatement*. Harvard University Press.
- Scanlon, Thomas M. (2003). Rawls on justification, pp. 139-167 i Samuel Richard Freeman (red.), *The Cambridge Companion to Rawls*. Cambridge University Press.
- Sen, Amartya (2006). [What do we want from a theory of justice?](#) *The Journal of Philosophy* 103 (5): 215-238.
- Serritzlew, Søren (2007). [Det politologiske eksperiment. Hvorfor, hvornår og hvordan?](#) *Politica* 39 (3): 275-293.
- Singer, Peter (2009). *The Life You Can Save: Acting Now to End World Poverty*. Random House.
- Slavny, Adam, Kai Spiekermann, Holly Lawford Smith og David V. Axelsen (2020). [Directed reflective equilibrium: Thought experiments and how to use them](#). *Journal of Moral Philosophy* 18 (1): 1-25.
- Sommer, Simone (2025). X-phi og begrebsanalyse i politisk teori. *Politica* 58 (1-2): 53-75.
- Tyssedal, Jens Jørund (2026). Intuisjoner i politisk teori: problemer og alternativer. *Politica* 58 (1-2): 29-52.
- Valentini, Laura (2012). [Ideal vs. non-ideal theory: A conceptual map](#). *Philosophy Compass* 7 (9): 654-664.

Om forfatterne

Andreas Albertsen, lektor, Institut for Statskundskab og Center for Eksperimentel-Filosofiske Studier af Diskrimination, Aarhus Universitet. Forsker blandt andet i diskrimination, prioritering i sundhedsvæsenet samt de moralske grænser for markedet. E-mail: aba@ps.au.dk

Lasse Nielsen, lektor i filosofi, Institut for Design, Medier og Uddannelsesvidenskab og Center for Sundhedsfilosofi og Etik, Syddansk Universitet. Forsker blandt andet i politisk filosofi, fordelingsteori og social retfærdighed samt sundhedsetik. E-mail: lasseni@sdu.dk